

בחזות אימת המוות

מאת ברוך קורצווייל

...ואני וחברי כבר סנסיליים. צמחי צדי הדרך. כבר לא תלמידים חכמים. ועוד לא שום חכמים בחכמה חדשה...

אני? בחור שאין לו כלום. בעצב. לא דעת יתירה. לא בקיאות. לא חכמה מיוחדת. אבל שמתראה כאילו. כאילו היה. כאילו הוא... (ימי צקלג" 555-556).

אם קרה אי פעם בתולדות ספרותנו שאי התמצאות מוחלטת בתוך מציאות יות החיים ואי בטחון עצמי. המכסה טפח כדי לגלות מאות טפחים. אם קרה שתכונות אלה, בסיועו של כשרון ספרותי. עצמוסו עולה על היקפו. הועלו לדרגת ההתגלות העילאית של כשרון התווית דרכי החיים. או אירע הדבר עם יצירת המיתוס הישראלי החדש ששמו ס. יזהר. ואם מוטלת הר בה מוסרית-רוחנית על הבקורת הרי אויה לשמת. הרי עליה להתייב מול האמת העצובה. האמת האמנותית. שהיא גם האמת המוסרית-האידיאלית. המדבר רת מתוך שני הכרכים של ימי צקלג" לב. ואז, עין בעין עם המפעל רחבי הידיים אשר למספר דפיהגניר המוד פסים, הגיעה השעה של תשובת הנפש. והיא לא תשאיר מקום להתחמקות ולדיבורים לכאן ולכאן וישאר אך ורק הטכסט הספרותי. על אלף מאה ארבעים עים ושלושה עמודיו כמסמך וכעד. הרשאי לאמת או לסתור אחת לתמיד את המיתוס החדש. — והאמת העצב בה והכאובה לא תחוס על שום מוסכ" מות והיא לא תטה פנים לשום אינט" רסים אמיתיים או מדומים של קבוצה זו או אחרת. ואין לא לה ולא ספניה קויגסיגה לתוך סבך הנינגל של פוליטיקה ספרותית. ומסד"העשן של הוצ"רגון הניורגליסטי בשיפוץ מסיב" דומדעי לא יסתיר אותה. והמסקנה הבקורתית העיקרית, פרי השיקול הז' היר והאחראי, תועמד בראש החלק השני של דיוגנו: המיתוס של הסופר ומורה הדרך ס. יזהר. הוא הלום כזה הוא מעין מיתאפוזיקציה מיואשת של חסידי ה"ככה-ככה". של פילוסופי ה"לא-כלומיות" וה"מהאיכפתיות". של כוהני הרשלנות הסגונדרת. המיתוס הזה הוא האני מאמין של הניהיליסטים. הציגיקאנים הסנטימנטאליים. שאימת המוות נהפכה להם לשער החיים. במי

תוס הזה מאוחדים למסדר-הנבחרת של אבירי האמונה באפס כל אלה המסוג" לים ביניהם לבין עצמם לחשוף את מערומיהם ללא בוישה. לגלות את ער" ותם מתוך חעוג פרוארוי — והחוב עם בקנאות את עלבון-כבודם ממי שמעו לומר להם אהו קטן של האמת הידועה להם — אם המדבר אינו מאני שי המסדר. הם יודעים היטב שבעצם אין מה בפיהם שכל ההערכות המקוב" לות על הדור הצעיר בשקר יסודן: לא כלום... היש עוד דבר לספר? אין..."

(1107). אבל הם מספרים באליכוז ראויה להערצה את מה שאין לספר! — בהנאה-עצמית הם מכרזים על עצמם כעל "סנסיליים", כעל "צמחי צדי דרך". אבל מתחוגים שמחוץ למסדר הם תובעים לעצמם או זכויות של ארוי-לבנון. "והנור-מה-נשמע-חדש" חברה? והואיבערס. וכל הדבר-עלינו טובות. כי טובים אנחנו, וטוב מעשנו. הללויה. — האנחנו הזה. התמיד הזה. תמיד-תמיד". (467) המוטיב הנרקיסטי הזה ידוע, אותו. תמיד אנחנו", השם של סיפור ידוע. וכבר באחד העמודים הראשונים של "ימי-צקלג" הוא עולה וצף: "למה תמיד אנחנו?" (14) רק שרצוי היה אילו יזהר וחסידיהו החליטו

החלטה סופית איך להעריך את הראות תוז של העולם סתוך הפרספקטיבה הנרקיסטית. חבל מאד שגם בענין חשוב זה מעדיף יזהר את העמדה הרב" מעשעית. לכאן ולכאן. מצד אחד. בט" חון עצמי מופרז ומאירך ביטול ציני לגבי מה שנחשב כעיקר: "...השולחן שלנו. כוחנו הקיבוצי. המשקי. החבר" תי. הפירמה שלנו. החברה שלנו... הכי הכי מכולם... נשינו, ילדינו, חרשנו זרענו. אנחנו. ההיסטוריה!... מה כות' בים עלינו? סופרי העולם — כבר

כל עוד הסתפק יזהר בצורה האפית הקצרה עמדו לו סגולות מסוימות וחולשותיו לא היו לו לרועץ. הגוון הליירי שבה את לב הקורא יחד עם ההסתכלות החדה. ההדשה. בנופי הא" רץ. אמנם כוזה-הבעה הלשוני סבל מני אז מעומס של שרירותיות סרבנית. שמאירך העידה גם על עושר לשוני בלתי רגיל. סיפורי יזהר הקודמים וגם "ימי צקלג" כבשו לספרותנו נופים חדשים. מבחינה אידיאלית עוררו סיפורי יזהר התענינות רבה ואפילו הער" צה בגלל הפאטוס המוסרי שבהם. הר דות להסתייגותם הספורשת מכל לאוי מנות צרה ואנטי-הומאנית. בשאט נפש דחה יזהר את ההירואיזם הזול הוא לימד את הדור הצעיר לכבד באויב הערבי את הא ד.ס. המלחמה. מלחמת ההתגוננות של ההגנה (ההורשה בגב" עה"). וטלחמת-השהירור תוארו בסיפור רים אלה בחינת רע הכרחי. התייחדותו העמוקה עם הנוף של ארצנו פתחו לפ" נינו מה ושם ראה מקורית וחדשה.

אלא שכבר בסיפורים הקצרים קלטה האוזן הרגישה מעין גיפות-לווי. גו" נים ובת-גונים שלא השתלבו יפה בכללות מנינת הסיפור. היו גם אורי כות מיוחדות. היו מוגולוגים ודיאלור גים שבבלו בהלקאה-עצמית תאוותנית. ויש והתקרבו לגבול של השתפכות רגשנית דווקא במקום שהתגעגענו למ" עם שתיקה אפית. מבחינה אידיאלית יש ותהינו במקצת לאור עמדה דוגלית- סיה. לא הבינונו למשל מדוע צריך היהודי להרגיש את עצמו ככובש-זר בתוך ארץ-אבותיו. (השבו". "חרבת חזעה"). כן לא הבינוני מעולם את ה"אוניה-הפרסונאליס" בין הסופר יז' הר. הכותב כאילו היה חבר באגודת "ברית-שלום" לבין העסקן הפוליטי יזהר. הנציג הנבחר של מפלגה גדולה בת השקפת-עולם מוצקת.

והנה! כל היסמנים מעידים. שזה שנים נשא יזהר את עיניו לצורה האפית הרחבה ביותר. לסיפור הגדול שנושאו דווקא ההווי של הדור-הצעיר. הישראלי. מסיבות. שאין כאן המקום להאריך עליהן את הדיבור. ושהוכחו והוסברו על ידי בהודמנויות אחרות. דבר זה לא ייתכן: היינו, לא ייתכן. בגלל העדר התנאים ההתייניים-הרות" ניים לכתוב רומאן עברי רחב-הידיים על הקיבוץ או על הפלמ"ח. כל הנסי יונות בכיוון זה גידונו עד לה. סב" חינה אמנותית. לכשלון. שמיר הגיע למסקנה נכונה: הוא פנה אל הרומאן ההיסטורי.

אבל יזהר לא השלים עם הדיאגנוזה. שהיתה גם פרוגנוזה. כל הכבוד למא" מציו להרכיה. שמה שנהשב לבלתי אפשרי הוא אפשרי! — אלא שהדיאג" נדחה והפרוגנוזה לא באי פרוע-לה. אלא היו בנות ההכרה המסוכחת. ואין הוכחה משכנעת יזהר לצדקתן מ"ימי צקלג". מישום שרק זה עתה. בסיפור הגדול. נתגלו חולשות הסיפור היהודי שלא נתבלסו בסיפור הקצר במלואן! וסגולותיו לא עמדו לימינו. הרעם זהה רן. נתמעס משקלן והגן תועות. אובדי עצות. משוללות כוח ונסולות השמעה בים הגדול האיק"סופי של ה-מתראה כאילו. כאילו היה. כאילו הוא... "אפי קה. בעוד שלפנינו אוקינוס של דבר" גות. של פילוסופיות. של חלומות אי" רוטיים משעממים עם מעט עלילה. הרבה ליריומים. גם הם ארוכים מדי. חזרות אין-סופיות הרבה אר"סיפוק בעובדה המצערת שעולמנו הוא מאד לא מתוקן ושכולנו גידונים למות מוק" דם או מאוחר. יש ומתעורר הרועם שיזהר משהק את התפקיד של מעין קצנדיד הפון. ששאימתו לפקה את עינינו הפקחות כדי שנדע תראה שעולמנו הוא קצת פחות מאידיאלי ושהחיים — אבל כל הוויים. מה שכנראה לא נהיר ליוהר — לא רק חיי הנבחרת הפלמ"חית. נכנים במחיד הסבל המוות. אבל מצטצרים: אנו להר" דיע ליוהר. שלא הונכנו על ידי הדוק" טור פנגלוס ומעולם לא השלינו את עצמנו ביחס לטיב המושלם ביותר בין עולמותיו של הקב"ה. ואסער וגם לזה גרם הפיזיק. של בני המסדר-הגב" חרית. שעוררו בה. לא בנו. את הרד" שם המוטעה. הבלתי-מציאותי. שעול" מני הוא מתוקן. מעין עולחן-ערך. פרוגרסיבי. המצפה בכליוד-עיניים לנו. שנואיל ליהנות ממנו. — "ראשית חטאת היתה הפיסום. מפיהם חסכו חז' קנים כדי לתת לנו בננות ושמת שיה" יה לנו טוב. כשהם אכלו זיתים ותה בלא סוכר... לנו הם שכרו לבני-ידיים שיפטמו אותנו בתרבות ביהדות ובער" כים" (376).

אם כאלה הם פני הדברים אז ניתן בקלות לזהות את הדוקטור פנגלוס. אבל אין הוא לייבניץ של זמנו. אלא תופעה לוקאלית מאד ואתה אין צורך (המשך בעמוד 6)

אם קרה אי פעם בתולדות ספרותנו שאי התמצאות מוחלטת בתוך מציאות יות החיים ואי בטחון עצמי. המכסה טפח כדי לגלות מאות טפחים. אם קרה שתכונות אלה, בסיועו של כשרון ספרותי. עצמוסו עולה על היקפו. הועלו לדרגת ההתגלות העילאית של כשרון התווית דרכי החיים. או אירע הדבר עם יצירת המיתוס הישראלי החדש ששמו ס. יזהר. ואם מוטלת הר בה מוסרית-רוחנית על הבקורת הרי אויה לשמת. הרי עליה להתייב מול האמת העצובה. האמת האמנותית. שהיא גם האמת המוסרית-האידיאלית. המדבר רת מתוך שני הכרכים של ימי צקלג" לב. ואז, עין בעין עם המפעל רחבי הידיים אשר למספר דפיהגניר המוד פסים, הגיעה השעה של תשובת הנפש. והיא לא תשאיר מקום להתחמקות ולדיבורים לכאן ולכאן וישאר אך ורק הטכסט הספרותי. על אלף מאה ארבעים עים ושלושה עמודיו כמסמך וכעד. הרשאי לאמת או לסתור אחת לתמיד את המיתוס החדש. — והאמת העצב בה והכאובה לא תחוס על שום מוסכ" מות והיא לא תטה פנים לשום אינט" רסים אמיתיים או מדומים של קבוצה זו או אחרת. ואין לא לה ולא ספניה קויגסיגה לתוך סבך הנינגל של פוליטיקה ספרותית. ומסד"העשן של הוצ"רגון הניורגליסטי בשיפוץ מסיב" דומדעי לא יסתיר אותה. והמסקנה הבקורתית העיקרית, פרי השיקול הז' היר והאחראי, תועמד בראש החלק השני של דיוגנו: המיתוס של הסופר ומורה הדרך ס. יזהר. הוא הלום כזה הוא מעין מיתאפוזיקציה מיואשת של חסידי ה"ככה-ככה". של פילוסופי ה"לא-כלומיות" וה"מהאיכפתיות". של כוהני הרשלנות הסגונדרת. המיתוס הזה הוא האני מאמין של הניהיליסטים. הציגיקאנים הסנטימנטאליים. שאימת המוות נהפכה להם לשער החיים. במי

תוס הזה מאוחדים למסדר-הנבחרת של אבירי האמונה באפס כל אלה המסוג" לים ביניהם לבין עצמם לחשוף את מערומיהם ללא בוישה. לגלות את ער" ותם מתוך חעוג פרוארוי — והחוב עם בקנאות את עלבון-כבודם ממי שמעו לומר להם אהו קטן של האמת הידועה להם — אם המדבר אינו מאני שי המסדר. הם יודעים היטב שבעצם אין מה בפיהם שכל ההערכות המקוב" לות על הדור הצעיר בשקר יסודן: לא כלום... היש עוד דבר לספר? אין..."

(1107). אבל הם מספרים באליכוז ראויה להערצה את מה שאין לספר! — בהנאה-עצמית הם מכרזים על עצמם כעל "סנסיליים", כעל "צמחי צדי דרך". אבל מתחוגים שמחוץ למסדר הם תובעים לעצמם או זכויות של ארוי-לבנון. "והנור-מה-נשמע-חדש" חברה? והואיבערס. וכל הדבר-עלינו טובות. כי טובים אנחנו, וטוב מעשנו. הללויה. — האנחנו הזה. התמיד הזה. תמיד-תמיד". (467) המוטיב הנרקיסטי הזה ידוע, אותו. תמיד אנחנו", השם של סיפור ידוע. וכבר באחד העמודים הראשונים של "ימי-צקלג" הוא עולה וצף: "למה תמיד אנחנו?" (14) רק שרצוי היה אילו יזהר וחסידיהו החליטו

החלטה סופית איך להעריך את הראות תוז של העולם סתוך הפרספקטיבה הנרקיסטית. חבל מאד שגם בענין חשוב זה מעדיף יזהר את העמדה הרב" מעשעית. לכאן ולכאן. מצד אחד. בט" חון עצמי מופרז ומאירך ביטול ציני לגבי מה שנחשב כעיקר: "...השולחן שלנו. כוחנו הקיבוצי. המשקי. החבר" תי. הפירמה שלנו. החברה שלנו... הכי הכי מכולם... נשינו, ילדינו, חרשנו זרענו. אנחנו. ההיסטוריה!... מה כות' בים עלינו? סופרי העולם — כבר

כל עוד הסתפק יזהר בצורה האפית הקצרה עמדו לו סגולות מסוימות וחולשותיו לא היו לו לרועץ. הגוון הליירי שבה את לב הקורא יחד עם ההסתכלות החדה. ההדשה. בנופי הא" רץ. אמנם כוזה-הבעה הלשוני סבל מני אז מעומס של שרירותיות סרבנית. שמאירך העידה גם על עושר לשוני בלתי רגיל. סיפורי יזהר הקודמים וגם "ימי צקלג" כבשו לספרותנו נופים חדשים. מבחינה אידיאלית עוררו סיפורי יזהר התענינות רבה ואפילו הער" צה בגלל הפאטוס המוסרי שבהם. הר דות להסתייגותם הספורשת מכל לאוי מנות צרה ואנטי-הומאנית. בשאט נפש דחה יזהר את ההירואיזם הזול הוא לימד את הדור הצעיר לכבד באויב הערבי את הא ד.ס. המלחמה. מלחמת ההתגוננות של ההגנה (ההורשה בגב" עה"). וטלחמת-השהירור תוארו בסיפור רים אלה בחינת רע הכרחי. התייחדותו העמוקה עם הנוף של ארצנו פתחו לפ" נינו מה ושם ראה מקורית וחדשה.

אלא שכבר בסיפורים הקצרים קלטה האוזן הרגישה מעין גיפות-לווי. גו" נים ובת-גונים שלא השתלבו יפה בכללות מנינת הסיפור. היו גם אורי כות מיוחדות. היו מוגולוגים ודיאלור גים שבבלו בהלקאה-עצמית תאוותנית. ויש והתקרבו לגבול של השתפכות רגשנית דווקא במקום שהתגעגענו למ" עם שתיקה אפית. מבחינה אידיאלית יש ותהינו במקצת לאור עמדה דוגלית- סיה. לא הבינונו למשל מדוע צריך היהודי להרגיש את עצמו ככובש-זר בתוך ארץ-אבותיו. (השבו". "חרבת חזעה"). כן לא הבינוני מעולם את ה"אוניה-הפרסונאליס" בין הסופר יז' הר. הכותב כאילו היה חבר באגודת "ברית-שלום" לבין העסקן הפוליטי יזהר. הנציג הנבחר של מפלגה גדולה בת השקפת-עולם מוצקת.

והנה! כל היסמנים מעידים. שזה שנים נשא יזהר את עיניו לצורה האפית הרחבה ביותר. לסיפור הגדול שנושאו דווקא ההווי של הדור-הצעיר. הישראלי. מסיבות. שאין כאן המקום להאריך עליהן את הדיבור. ושהוכחו והוסברו על ידי בהודמנויות אחרות. דבר זה לא ייתכן: היינו, לא ייתכן. בגלל העדר התנאים ההתייניים-הרות" ניים לכתוב רומאן עברי רחב-הידיים על הקיבוץ או על הפלמ"ח. כל הנסי יונות בכיוון זה גידונו עד לה. סב" חינה אמנותית. לכשלון. שמיר הגיע למסקנה נכונה: הוא פנה אל הרומאן ההיסטורי.

אבל יזהר לא השלים עם הדיאגנוזה. שהיתה גם פרוגנוזה. כל הכבוד למא" מציו להרכיה. שמה שנהשב לבלתי אפשרי הוא אפשרי! — אלא שהדיאג" נדחה והפרוגנוזה לא באי פרוע-לה. אלא היו בנות ההכרה המסוכחת. ואין הוכחה משכנעת יזהר לצדקתן מ"ימי צקלג". מישום שרק זה עתה. בסיפור הגדול. נתגלו חולשות הסיפור היהודי שלא נתבלסו בסיפור הקצר במלואן! וסגולותיו לא עמדו לימינו. הרעם זהה רן. נתמעס משקלן והגן תועות. אובדי עצות. משוללות כוח ונסולות השמעה בים הגדול האיק"סופי של ה-מתראה כאילו. כאילו היה. כאילו הוא... "אפי קה. בעוד שלפנינו אוקינוס של דבר" גות. של פילוסופיות. של חלומות אי" רוטיים משעממים עם מעט עלילה. הרבה ליריומים. גם הם ארוכים מדי. חזרות אין-סופיות הרבה אר"סיפוק בעובדה המצערת שעולמנו הוא מאד לא מתוקן ושכולנו גידונים למות מוק" דם או מאוחר. יש ומתעורר הרועם שיזהר משהק את התפקיד של מעין קצנדיד הפון. ששאימתו לפקה את עינינו הפקחות כדי שנדע תראה שעולמנו הוא קצת פחות מאידיאלי ושהחיים — אבל כל הוויים. מה שכנראה לא נהיר ליוהר — לא רק חיי הנבחרת הפלמ"חית. נכנים במחיד הסבל המוות. אבל מצטצרים: אנו להר" דיע ליוהר. שלא הונכנו על ידי הדוק" טור פנגלוס ומעולם לא השלינו את עצמנו ביחס לטיב המושלם ביותר בין עולמותיו של הקב"ה. ואסער וגם לזה גרם הפיזיק. של בני המסדר-הגב" חרית. שעוררו בה. לא בנו. את הרד" שם המוטעה. הבלתי-מציאותי. שעול" מני הוא מתוקן. מעין עולחן-ערך. פרוגרסיבי. המצפה בכליוד-עיניים לנו. שנואיל ליהנות ממנו. — "ראשית חטאת היתה הפיסום. מפיהם חסכו חז' קנים כדי לתת לנו בננות ושמת שיה" יה לנו טוב. כשהם אכלו זיתים ותה בלא סוכר... לנו הם שכרו לבני-ידיים שיפטמו אותנו בתרבות ביהדות ובער" כים" (376).

אם כאלה הם פני הדברים אז ניתן בקלות לזהות את הדוקטור פנגלוס. אבל אין הוא לייבניץ של זמנו. אלא תופעה לוקאלית מאד ואתה אין צורך (המשך בעמוד 6)

בהוות אימת המוות

(סוף מעטור 5)

להתפלמט על למעלה מאלף עמודים. — ציין כבר נסיונו של יזהר לכבוש לו את ממדי האפיקה הגדולה. על ידי הכפלות וצירופים של אמצעים אמנר תיים הספקים את דרישתו הסיפור הקצר. אין ספק, שגם ב"מי צקלג" כמו בהרבה לומאנים מודרניים, הוער בו הדגש והעלילה החיצונית לעלייה הפנימית — ובמיוחד המכוננת הפנימית. אבל, — וכאן טמונה ההכרעה להצלחה או לכשלוש — תקובע הוא תחת הגני לזיים של העלילה הפנימית, באינו מידה היא משקפת עולמות עשירים, מציאות חדשות, לא משוערות עד כה, או אפשר והפניה אל האינסרוסי קציה אינה חודשת הרבה והטכניקה האינסרוסקטיבית היא הסוואה בלבד על-אייחולכה לדכוש את ממדי העל פיקה הכנויה על העלילה החיצונית. וכדי להדגים למה אנו מתכוונים רצוי שהקרא וצלה לגנר עינו אחד מסרי פורי פרוסט, ג'ויס, מוסיל או סרטי. אין ספק שהגישה האינסרוסקטיבית והטלסקופית של פרוסט העלתה מציאות חדשות ועלתה לאפיקה אושקיים בלתי ידועים עד כה. אפיקה הזקנה הגם שבצורה אחרת לגמרי, אפשר לו מר על. האיש ללא תכונות" למוסיל. סיפוריו של סרטי ובתוכם סיפורי מלחמה משתמשים בטכניקה שנגלתה על ידי ג'ויס, פרוסט ואחרים. ואין ספק שגם סרטי למרות שחשיבותו פחותה מפרוסט או ג'ויס, מגיע לממד השלישי של האפיקה לממד העומק ה" מר. לא כן יזהר. אינני טוען נגד דלות העלילה החיצונית. אבל דין ודברים קשים לי עם העלילה הפנימית, שלה משמשת העלילה החיצונית כסרי. דק בלבד. אותה העלילה הפנימית היא חזרה בלתי פוסקת על עצמה, משום שזעומת הן אסטריות הנאראציות בין המגולוגים הפנימיים של ג'ויס קובי, עמיהי, עובדיה ורפי או דנוס. אנו רואים בערך תמיד את חיי הקר בוצ או המושב, תמיד אותם החלומות האירוטיים ואין הבדל רב בדבר אם שם הבהורה תמר, גלית, רותי או לר לך. כמו כן איננו מוסיפים לכבוש מציאות אפית אם נדע, שזה המקלל את המלחמה גקרא רפי, גידי, עמיהי, עובדיה או בני. ולא הרכה משתנה כאן מבחינה אפית אם במקרה תופיע דמוח כמו יאקוש שבשבלו השיבה אל הד" יים אחרי המלחמה היא סיוט כמעט ורק במותו הוא יודע מהם החיים, וה שיבה הבלתי פוסקת למגולוגים מלן דראמטיים, גתיסטיים וליריים כמו אצל קובי או עמיהי, מאבדת את ערכה הסיפורי ומעלה שעמם במקום מת" חות אפית. בסך הכל ניתן לומר, שה חומר הסיפורי של העלילה הפנימית מספיק אך ורק לסיפור קצר, הרחבתו על ידי הכפלה עם זאראציות היא תר חבה ודומה למוסיל להוסיף היא גר רעת, וכך קורה שהמגולוג הפנימי הולך ומתנוון לזבורת ואיננו שומ עיט את קולות הבהורים אלא את הריטוריקה של ס. יזהר. איננו מאלים מציאות אפית אלא אנו טובלים ומשתעממים מ"חכמות" ומפילוסוף פית-בוסר וממעשי-אונן מילוליים. במ יוחד יש כאן לגנות את הרחוקי גידי על לילך, כמעט כל פרשת לילך, גם מצד של עמיהי, כמו כן את הקימט הנצחי שבתיאור יופיה של גלית וכ דומה, דברים טפלים שאפשר וסופר מתחיל רשאי לכתוב אותם, אבל לא יזהר. ויש לציין, שדברים אלה, חסרי טעם, ממלאים חלקים ניכרים של "מי צקלג". בין זה לבין אפיקה אין ולא כלום. השאלה לא יכולה להיות אם הרחוקים אירוטיים אלה הם, אמר תיים" או לא. השאלה היא אם חסר" לו ראות באמת אפית, המחזאת" כש" לעצמה איננה פינמין אמנותי, בכל המקרים האלה חזר יזהר על כל החול" שות של סיפורי מוסינזון, ואשר לשד התפלספויות והחכמות הנשארות מכ הינה אפית כאבנים שאין להן הופכתי. תזר יזהר ב"מי צקלג" על כל שגי תחתו של נתן שחם.

וכטענתו לגבי העלילה הפנימית, כך גם טענתו של יזהר לגבי אפיות הע" לילה החיצונית המשמשת שלד לסיפור הגדול. תיאור שני, שלישי, רביעי וחימישי של המנות המשלס אינם מר ופנים מאמה לתיאור הראשון. אלא מתישים את כוחו, וגיוס של פרס" זנועה ריאליסטיים מאוד, תיאור של ריסק אברים וגסיסות וסרתון של גר טות המתים — כל זה איננו אפיקה — אלא משתח. חל — והשאלה בעינה עומדת: מה רצה יזהר, מה היה מרחף נגד עיניו באותן השנים בהן הוא כתב את סיפורו הגדול? את ממדי האפיקה הגדולה הוא החסיא. ואם מישו סבור להתחכם בזה, שהוא מעביר את הדגש התיאורי-הגוף ולשילוב את העדרשי" לוב של האדם בתוך נופי-הארץ — הרי יאמר לו שתיאורי גוף אינם המס" תח ל"מי-צקלג" הנוף בלי האדם החי ללא חברה מגובשת וללא חישוף ממד הזמן האפי אינו יוצר אפיקה אפשר והאפיקן הנכשל הוא למעשה ליריקן ומי יודע, אפשר וממד הסוב" ייקטיביות הלירית מתאים ליהר, אבל ב"מי צקלג" הוא אפיקן שנכשל. —

הדלות שבעושר הגולה של האירור עים הפנימיים והמגולוגיות בתיאור עולם שהוא צירוף של חלקיקי-עצמה אינסופיים, על אייכולתו של יזהר למלא את חלל-הסיפור במשור אחד מבהורות חזרות של המנות, חזרות רות של תיאורי-אימה והמנות, חזרות על תחושת הריקנות המוטאלית, חזרות על אותם החלומות האירוטיים, חד רות של אותן התקפות על היהדות הציונית — כל זה, מעבר לכשולן האפי שהוא כולן חרוץ, — מרזי לעתים קרובות את שפתו של יזהר לשפה זיורגאליסטית, גם מבחינה לשו

* Hermann Broch: Der Versucher, Rhein-Verlag, Zürich, 1953.

נית חסר הספר כל אחדות. אבל מי הנגר שיעו, ללא מאמץ סופיסטי קר צוני, ועודו הכנות, מי הוא שישלה את עצמו ואתונו לחפש את גדולת הספר, או הישנו האפי בשילובו האורגאני של האדם בסבע? האם בליריקה אנו עוסקים? ידוע לנו שלא קיימת הפרדה מחלטת בין שני האפיקים. המציאות של קטעי-סיפור ליריים ארוכים בצד העלילה האפית או כחלק אינטגרלי שבה הגם דברים רגילים והכרחיים. ב"הרקסמים" ובמיוחד בקטע הגדול "שלג" מגיע ת. מאן לאינטגרציה מזה" ענת של הלידי בתוך האפי. ומי שמתי" לטח בפתרון אמנותי וצולה ביותר של בעית שילוב אורגאני, מיסטי של האדם במהלך הטבע יקרא נא את ספ" רו הגדול, האחרון של הרמן ברוך, "המסית", כאן מעצב משורר-אפיקן גדול את קצב חיי האדם, את גורל חיי האדם, את גורל חיי גורל חיי המיסטית בידועים ובלאי-ידועים לקצב עונות-השנה. אבל בניגוד ליהור אין ברוך מניח את הקואורדינאטות הא" פיות האוסטיביות לקחי גבורי. הוא יר דע ומן אפי מהו, גיבורי חיים בכוח עצמם, כדמויות אינדיבידואליות שאי אפשר להחליפן. מעטם לא בא להם ממה שנאמר עליהם ומשהתפלספות אפורית אלא מעצמם הם, ממשיהם, מתנועותיהם. אצל ברוך כרתו הלידי והאפי ברית, מאידך אין בידי הלידי וגם אין ביכולתם של התיאורינות ב"מי צקלג" להציל את האפיקה הגר" סות.

במקום אחד בסיפור, קרוב לסיום החלק הראשון, בתוך הצלפות, מע" ללה ברזילי את זכרו התיאור קרב אחר, בתוך ההתכוונות בסבע, כש" מיס, נזכר ברזילי בסיטואציה דומה, הוא נזכר בתיאור הנגוד של הקרב על יד אוסטרליץ שב"מלחמה ושלום" לטולסטוי: "השמים למעלה דוממים... כאלה היו שמי אוסטרליץ שנגולו לנ" סין אנדריי, כמדומה, בולקונסקי? כשאתה פצוע המוות בא, מות, מלה, והחיים? לחשוב פעם באור-ריות" (487).

אבל מסוכן הוא בשביל יזהר להע" לוח תמונות מתוך "מלחמה ושלום", משום שדווקא זכר התיאור קרב על יד אוסטרליץ, ברוודינו וכו' מבלים ביתר עוז את כשולנו של יזהר. אפשר לו במאבק האיתנים אצל טולסטוי או בתיאור הקרב שעל יד ואטרלו, במ" זר שעל יד פרמה" לסטינאל אין לנו מעולם אותה התחושה המרגיזה של שטוש הכל, של הצטמקות המציאות, ששמום לא שארים אלא לכלוך, אימה ביעוטי האפט והמוות; שהם הגושא הנצחי, החורר בתיאורי-הקרב של יד הר, מה כאן לפנינו? כשולן בלבד, חוסרי-אונים כמו האידיאליסטים האפי, או כונה, משהו מול אידיאולוגיה? נדמה לי, ששני הדברים גם יחד, בעוד שה" קרבות אצל טולסטוי או סטינאל הם רק מקרה-גבול המעמיד את האמת ואת השקר של הגבורים במבחן, אבל המתקף גם דרך הפרספקטיבה של הסיטואציה הקיומית הקיצונית מציאות עשירה, רב-גונית על ערכיה ולקויה על החיוב השלילי, אין הסיטואציה הקרבית אצל יזהר מסוגלת להיות טרנסטרנזיטית ולפתוח את הראות למי ציאות אפית עשירה, לפנינו אותה אי יכולת, שמקורה העוד עומק האפי שבחיק חומו הריטוריקי, גיקולאי רוס" טוב במערבולת התקפת הפרשים, בול" קונסקי על יד אוסטרליץ רוויים ה" ציאות האפית העשירה ששמה רותיה הגדולה, מוסקבה, פטרבורג, הם אינם הם בלבד, הם חיים את התיסטוריה של עצמם; בדומה חי סבריצינו את איטליה, את המיתוס נאפוליון קרב ואטרלו, בעוד שניד, עמיהי, בני רפי חיים בעוד שניד, עמיהי, בני רפי חיים החוות והאפט, את חודשת הזוועה הק" יומית ואין משהו גדול נגד עיניהם — אפילו בצערות, באירוס הם אינם מא" מיואם לא, בשביל יזהר עיקר הדברים הגדולים המוות, ביעוטי האפי ודוים עמוק, משבר-קיומי אישי, שהוא בלי ספק במידה מסוימת גם המשבר של חלק מישוריל הצעירה, הוא שנתן את הדחיפה הוליד את הרצון לתת פורקן לאותו הסיסם — ושמו המלחמה, בני קודה זו כנותו של יזהר היא מעל כל ספק, כל שאיפתו — להניע את בני האדם כדי שיקומו וינידו קול אחד וברגע אחד — אין עוד מלחמה, לא תהא עוד מלחמה" (1022) ישה מאד! שאיפה הומאנית ראויה לשבח! כמו כן לא חדשה אצל יזהר, אבל עיקר הדברים לגבי הנושא החשוב אינם נא" מרים למרבה הצער ברוך התיאור הא" פי — הזכר שהמנזה ועוד המנזה, לכ" לוד ועוד לכלוך, אימת המוות — ועוד פעם אימת המוות אינם הישגים אפיים — ובכן, עיקר הדברים תוקפים את הקורא כרטרוריקה פובליציסטית אין הם חיים בכוח ישותם האמנותית, ועלי להוסיף ולציין שגם כוח פובלי" ציסטיקה זו אינו רב משום שגם היא לקייה בהעדר העומק: "לא להרוג — גם לא למען הנשגב מכל, ביהוד לא על הנשגב" (1024) באמת לא? לאן זה יוביל? מעולם לא הייתי חייל, אבל אני זוכר היטב איך קנאתי בגולה באלה שיכולים ללחום עם נשק בידם בנאי צים! הדבר היה בשנת 1939! אם יש" נו דבר גדול אחד במציאות הישרא" לית חרי זוהי האפשרות הזכות הפרא" מנטארית ביותר של האדם הנתקף להתגונן ולא להיות למרסם, כצאן לט" בה בידי רשעים סמאים תאבדים! כל מיליטאריזם כמטרה עצמית עליונה, שגוא עלי, אבל ייתכן שאילו יזהר חי בגולה בשנים 42—1933 לא מציאות האפית הייתה יותר מציאותית, לא לר" צות, גם לא על קדושת הקרשים" (שם) נכון, אבל זה יודע בחינת אחד הדברים, ייהרג ואל יעבור", אבל כמה דברים מוריים? יא, קדושה או רצח, קדושה עם, מות יומת" — סומאח היא" — פשוט מדי, אדוני, מורה הדור! תואילו נא להגדיר מה זה רצח, נדמה לי, אילו מישוה "רצח" אדם מודים לומר, שחן בשנת 1932 היה מצוי ב"רצח" הזה ובשנת 1932 האדם, והאנושות לא הייתה טובעת בים הטומאה, האדם גדול מקדושו" והה" השאלה ובעיקר אדם ומיהו אדם האם גם זה שבא כדי לעקור מן השן רש את כבוד האדם? ילמדנו רבנו למשפטים צליל יפה וקל, הכל שלן תים כה קרובות הם עוורים לנו לה" תמר מאתוריים מפני אינו מציא" שתשיג אותו בכל זאת מעבר למטח המדומה של המשפט והמליצה | מאוחר מדי, נוכחים אנו לדעת שר" סוף האציל, הנשגב הוא שהיה בע" רינו! הוא שעזר לאדוני המצלת הנוראה, נוראה פי אלף מכל הזות של "מי צקלג" לטמט אותנו, מה שנחשב בעינינו כ"סומאח" היה להר הרקיע לגבי מעמקי הטומאה שקכה הושלכנו! חבל מאד שיהר לאה שוכח, שאת מלחמת השחרור יקלד" ונתן מנקודת ראות אפית ובדא"א" דיאתה מעבר לרקט של גתה, היינו כתגובה על השואה, על פגמת ששת המיליונים היהודים, שמתחתם ביתר דיוק הפיכתם לא"מציא" הא" יזמה ביוחר, כמעט ואינה יגשת כלל וכלל באפופיאה הנפלה של ה"תמיד אנחנו", לפנינו הנכחניצחל לאחזות האורגאנית של צוה ותוכן ביצירה האמנותית, העתה הסגיר אי בר את זיקתו האורגאנית לא ההיס" טורי, הוא וקחו משום כך בלי ברי" פי הריק, וכך הוא מוצא לו מלס ברי" טוריקה הפובליציסטית, אבל גם זו דלילה, משוללת כל חינויות-עיונית, — הגה כן, כן, כנראה זהו מכ" ריע, ולא ללכת לעקידות, קץ, רשע מרושע מי שביקש עקידת זם, הית

ורף הוא, ויהא משכנו, שמיששים וסוטרית-תאמרת... אלוהי העקידות — אבי הרע הוא, מה עוד? לא ידע מה עדי... (1024).

סוף-סוף מהוירה-אותנו התיאוריקה לאחד המוטיבים הראשיים של הספר, לומר בעקידה, שהוא מרד במוות, שהוא מרד באב, אין ספק שגנו כאן, כמו בשריף הספר הקודמים בהן שלב מסויים של העמדת הבעיה הדתית לריון, דא עקא, קנדיד-הישראלי יצא אָמנם ללא שמץ של התמימת המאס" שרת לנו לאהוד את הקנדיד-הולוסיטי, כדי לעורר אותנו מהתנומתה המתוקה כנראה, ואנו שעוד זוכרים את מלח" מת-עולם הראשונה, אנו שנהנינו הגי אָה בלתי שכיחה משפע-זאוסר שבא עלינו כעטים של סציפטיסטי-שוטים, שמסרו באידיאליזם הנעלה שלהם את העולם לידי העריצים-השטנים, אָנו בני תקופה אידילית זו של שתי מל" המות עולם, של כל מינו, שחוקים", אנו כנראה ציפינו לחיזשו המחפכני של יזהר, הבא ללמדנו, שמציאותנו אינה הולמת את התקופה היותו של מאמיני הפרוגרס! ...המציאה הסור" זה הזו... אספרות כזה שיש מציאות חזירות כזו, שמשלימה עם חזירות נשונתים עלה, שרואים והחרישים, כולם, העולם כולו... (1023) חבל על התרגות מיוחדות לא משלואים, העו" לם כולו אינו שותק, הרי ידוע לו ליהור שישנה היתה ספרות אנטי-מל" המתית עשירה, לפעמים, לצערי לא במקרים רבים, אפילו טהה, ובכלל לא, תמיד אנחנו" בלבד, אלא בעיה כאובה לפנינו, המעסיקה את האנו" שיה, וצערות היסטוריות לא תעורגה, מהם שני הכמים גדולים מר וכל אחד מהם כתב על השאלה הוצא לפי דרכו, קנס כחיבורו היפה | השלום הנצחי" ומאידך פר. ג'ויס, שהיה לו מעט נסיון כחקר סבע האדם, פוריד, ובדבר זה הוא הולך במקבות התורה, סבור גם הוא, כי יצר לו האדם רע כנראה להדביר את האגרטיות שבנש" מת האדם, ומי שיש לו קצת תכונה ייטיב לעשות לכבוש את החתמי שבי נשמתו ובסך הכל ל צפזפת ליותר מדי טובות ותענוגות-למבני האדם ומ" ההיים... שאין רע אחר, שאין תוע" בה אחרת — אלא זה הנבלה, המל" חמה... אני בתוך אמה שלא צריך להיות! בתוך מסול ארוד חסרי-ישע" (1023). נכן מסרד לא, לחיות "בתוך זה נתון מוסרנצלי, הרי א"א-השור" לערוק מן ההיים, | המציאות וישנן מציאויות מאד לאנציומית, שפזן לא משחררת אותנו לם בתיאוריקה וזו הייתה הטובה ביותר, מה שקלאבונני א" אפיה לומר על ריטוריקה-החזרתית, שעוד לא התגברו על הרגשות-הפא" תיסית של סגנון-גילי-ההתבגרות, ומשום כך המרקו-בקדיה גם הוא-סני" עיל ומנטלי מדי, רטורי הוא מעיד על תוספה מענות: יזהר דוקק לשם מטרה שלילית לאב-הקוסמוס, כדי להאשים אותו, ול שהוא גרם למצרי את להיות כם שהיא, בזה, בצעם ממשיך יזהר, שלא מדעת במסורת ספרותית, החדשן כפי שהיה ידועה לנו מאז ההשכלה המיליטנטית, מי עשה עולם מחורבן וכזה! ...אבל דבר גדול הוא להאמין — כשמאמינים, כשיש לך במה להאמין, ולמה דווקא באלוהים? למה דווקא א... הוה" (803—793). עלי לציין שפזוני אינו מרשה לעצם כאן את יוזל במלואו בגלל שהייתי או גם אני אחייב בחילוק קונש פשוטו כמשקשו, ומתוך שאם נפש אני דוחה לו הפניעה הגסה הזו ושי יעזות ומאן ברנסי? כל אונס תרבותי ונורא ומבונה אפטיסית פונע הוא השילוב שן הביטוי הפשטני הפר" מיטיבי של המרד באב-הקוסמוס בהש" הפכויות-התבגרות הסנטימנטאליות התיאוריקה-ביוגרף זה של קיטש המרד בעקידה קא מן הדברים החלשים ביותר שקיפור כולו: ...אני אוהב איתך, לך, את יכולה לשמוע? — מכל היותן שיש בדאי בעולם — אני מספקתי ל כך מעט, ואת היית — רובו ככולו... אקדיש כל חיי לך ולגני" נה... אה-ונגינה... אָה, את באך... ומגן ומגן ומגן, כבכית-מקדש... ומצארת-הסוהובן, ובראסס... (801) ובסופו — יזהר, "לי לך שלי ער טנה, הו-ללי עלי, אנו אני ער לה בדעה, ואם יש לך למי לתת פלל, ל איך" (804). האם זה אינו ש"יאליקל דרונו? ש"מי, ב"ק" ש"ו ר"מים עלי / ואם יש בכם אל ולך בכם נתיב — / ואני לא מצאיו" —

ההבל הוא קטן וחשוב. שם — שמיסאכן — לילך, שם — שחיטה ללא וולת להתגונן, רצח בזוי משפיל כאן — היללים לותמים על אומת-המרד לדת, שם צאן לטבת, בידי גויים ספר אים גלות — שם אין-גבולותה, כאן: יהאישע ואכור ואָשם בכל, אם הוא ישנו אם ישנו ומחרישו, אם ישנו ופתח לו — על נספ הדם המגיע ישנו — שיזכה בו בעוד רגע, ותהיהוד נפל כי ותתעלה, ... — (805—804). שו מצפוני לא מרשה לי לסיים את ההאָה.

הרי יזהר מכיר את התנ"ך — הוא, אלא מה פינוק! פייסום, חוסר-בגרות, פרי והנרועה מאד! השכחתם את ששת הקליונים? שכחתם מיליונים שמתים שן שנה מרעב בהודו? ובכלל: ה" העלעות לא הבעיה הדתית בצורה דומנקדות ראותם של אכירי, תמיד אָנני? איזה צמצום קרתני! שכחתם א סבל כל היצורים? אבל אתם כנר" א באמת אך ורק בני-העתה, ומשום — ענינים לכם ואינם רואים, אונסם לם ואינם שומעים, ושכחתם אמילו היה סופר עברי צעיר שמת בשחפת ה' 24 ולו גגלה הנורא של הבריאה, הווא-הכלתי-מבון, בגורלו של — ל! ובציוני, הסיפור הקטן לפי — ר ב ר ג, העול" הוא רצוני יר, עמוק יותר מכל מה שכתוב על לף מאה ארבעים ושלושה העמודים ל "מי צקלג".

הרי יזהר מכיר את התנ"ך — הוא, אלא מה פינוק! פייסום, חוסר-בגרות, פרי והנרועה מאד! השכחתם את ששת הקליונים? שכחתם מיליונים שמתים שן שנה מרעב בהודו? ובכלל: ה" העלעות לא הבעיה הדתית בצורה דומנקדות ראותם של אכירי, תמיד אָנני? איזה צמצום קרתני! שכחתם א סבל כל היצורים? אבל אתם כנר" א באמת אך ורק בני-העתה, ומשום — ענינים לכם ואינם רואים, אונסם לם ואינם שומעים, ושכחתם אמילו היה סופר עברי צעיר שמת בשחפת ה' 24 ולו גגלה הנורא של הבריאה, הווא-הכלתי-מבון, בגורלו של — ל! ובציוני, הסיפור הקטן לפי — ר ב ר ג, העול" הוא רצוני יר, עמוק יותר מכל מה שכתוב על לף מאה ארבעים ושלושה העמודים ל "מי צקלג".